

Katarina
Pucelj,
univ. dipl. soc.

NOVI MEDIJI – NOVA KAKOVOST ŠTUDIJA NA DALJAVO

Dinamična izobraževalna praksa

POVZETEK

Poudariti želim vlogo in pomen znanja, ki ga pridobi posameznik kot rezultat učnega procesa in izkušenj. Ugotavljam, da oblika izobraževanja, kot je študij na daljavo, zagotovo prispeva k večji kakovosti učenja in vodi k razvoju inovativne, dinamične in na znanju temelječe družbe. Z znanjem posameznik obvladuje spremembe, rešuje probleme in tudi ustvarja novo znanje. Tradicionalne učne prakse se soočajo z novimi okoliščinami, pojavljajo se nove, moderne tehnologije, ki omogočajo hitro in kvalitetno implementacijo znanja. Središče učnega procesa pri študiju na daljavo je učenec, ne pa učitelj ali izobraževalna ustanova. Glavni cilj študija na daljavo je povečati kakovost življenja državljanov, njihovo konkurenčnost na trgu delovne sile in zagotoviti večjo gospodarsko rast. Intelektualni kapital je tisti, ki predstavlja največji kapital vsake družbe, in znanje je tisti ključni dejavnik uspeha vseh, ki se tega zavedajo. Fleksibilnost, odprtost in pripravljenost ljudi slediti novim informacijskim rešitvam oblikujejo primerno okolje za razvijanje in odločitev posameznika za študij na daljavo.

Ključne besede: študij na daljavo, izobraževanje, učenje, znanje, novi mediji

Korenite spremembe v samem svetovnem gospodarstvu in družbi, ki smo jim priča zadnja leta, je mogoče primerjati samo s spremembami v času industrijske revolucije. Razlika pa je v vzrokih in hitrosti sprememb. Napredek v razvoju informacijske tehnologije in komunikacij s povečevanjem znanja je skupaj z uveljavljanjem kriterijev globalnega trga eden izmed najpomembnejših dejavnikov, ki oblikujejo sodobno družbo, družbo znanja in novih sodobnih tehnologij. V tej družbi je posameznik fleksibilen, prilagodljiv, kreativen, inovativen, uporablja tehnologijo, pridobiva znanje, je pripravljen na uvajanje in upravljanje s stalnimi spremembami in na t. i.

vseživljenjsko učenje (Stare, Bučar, 2005). Dandanes je potrebno biti pripravljen na novo dobo internetnega sveta, v katerem je lahko vsakdo povezan z vsakim ob vsakem času. V tej dobi postaja posameznik svetovno konkurenčen s svojim znanjem in z ustrezno uporabo sodobnih tehnologij.

V današnji družbi, družbi razmaha informacijske tehnologije in splošnega tehnološkega napredka, je postalo znanje eno izmed ključnih posameznikovih prednosti na trgu delovne sile. Zato je pomembno, da ga dopolnjujemo in nadgrajujemo, vendar je v današnjem vrtincu časovnih stisk pogosto težko najti čas za obiskovanje klasičnih predavanj. Delovni

dan je natrpan z različnimi obveznostmi. Poleg službe, skrbi za dom in družino ter redkih trenutkov zase ostane posamezniku izredno malo časa. Uskladiti vsakdanje obveznosti z nadaljnjim šolanjem, ki je potrebno zaradi obstoja na delovnem mestu ali zaradi osebnostnega razvoja, predstavlja za mnoge nerazrešljivo uganiko. Ti razlogi sprožajo pomisleke in pripeljejo do spoznanja, da so klasični, tradicionalni načini študija in učenja okorni in izredno nefleksibilni.

Zato so nove tehnologije, spremenjeni načini poslovanja in način življenja ljudi bili vzrok za ustvarjanje svetovnega, mednarodnega elektronskega trga za blago in storitve, ki ponuja tudi dostop do informacij in znanj. Tak trg pa postavlja nova merila potreb in priložnosti tudi v izobraževanju. Z razvojem novih tehnologij in novih medijev so nastale nove izobraževalne tehnologije, ki so približale elektronsko obliko učnih gradiv in odprto učenje širšemu krogu tudi bolj zahtevnih uporabnikov. Zaradi svobode časa in kraja uporabe gradiv je omogočen prilagodljiv urnik in hitrost dela. Tradicionalen način podajanja znanja preko klasičnih izobraževalnih institucij in v prisotnosti predavatelja tako postopoma zamenjuje nova oblika študija, ki se vedno bolj uveljavlja tudi v slovenskem prostoru. Gre za študij na daljavo, ki se je razvil skupaj z razvojem in uporabo novih tehnologij. Študij na daljavo ne pomeni samo elektronskega načina učenja, temveč tudi ekonomičnejši način, učinkoviteje izboljšano in izpopolnjeno izobraževanje. Pri tem izkoriščamo sodobno informacijsko komunikacijsko tehnologijo. Dokazano je, da pravilno uporabljena IKT pri poučevanju bistveno izboljša učne rezultate pri učenju.

UPORABA NOVIH MEDIJEV PRI ŠTUDIJU NA DALJAVO

Ko govorimo o učenju, je pomembno, da nimamo v mislih samo tistega, ki smo ga bili

deležni v formalnih institucijah, torej šolah. Dejansko se posameznik uči ves čas svojega obstoja, v različnih okoliščinah, pod različnimi pogoji. Učenje torej poteka skozi vse življenje. Obstaja sicer povezanost med pojmom učenje in izobraževanje, vendar je učenje širši pojem kot izobraževanje. Posledica oziroma rezultat omenjenih dveh pojmov pa je seveda znanje ter »sprememba vedenja od manj učinkovitega k bolj učinkovitemu« (Brečko, 2002).

Sodobna družba, ki se kiti z atributom informacijska, prisega na nujnost in učinkovitost uporabe novih medijev na skorajda vseh področjih človekovega delovanja. Novi mediji so postali sinonim za nove možnosti, inovativnost se pogosto enači z uporabo in razvojem informacijsko-komunikacijske tehnologije. Ta družba je spremenila posameznika, življenje in okolje, v katerem živimo. Priča smo izredno naglemu razvoju novih komunikacijskih struktur, pojavom novih medijev, med katere uvrščamo računalniško posredovano komuniciranje, katerega predstavnik je

Nove tehnologije spreminjajo poslovanje in učenje.

Delors (1996) omenja tri stebre izobraževanja, ki so temelj učenja. Prvi je *učiti se, da bi vedeli*, ki izpostavlja hiter tehnološki in znanstveni napredek, nove oblike družbenih in gospodarskih dejavnosti. Zato je potrebno poudariti povezanost med dovolj široko splošno izobrazbo posameznika z možnostjo poglobljenega študija izbranih predmetov. Drugi stebel po Delorsu (1996) je *učiti se delati*. Ta stebel izpostavlja vse tiste metode, ki prepletajo učenje z delom. V prvo vrsto postavlja dejstvo, da študentje lažje pridobijo različna znanja in spretnosti, če prej preizkusijo svoje sposobnosti pri samem delu. Drugi stebel pravi, da mora izobraževanje poleg usposabljanja za sam poklic spodbujati tudi razvoj sposobnosti za ravnanje v nepredvidljivih okoliščinah oziroma razmerah. Za tretji stebel pa Delors (1996) pravi, da je *učiti se biti*. 21. stoletje od vseh ljudi zahteva več samostojnosti, samodiscipline in odgovornosti ter zmožnost večje presoje. Vsa našeta dejstva pa so nujna za poglobljanje osebne odgovornosti pri uresničevanju skupnih ciljev.

internet, pa tudi spremembam v načinu življenja posameznika (Cergol, 2003).

Ti mediji močno vplivajo na oblikovanje jutrišnje družbe, ki ravno zaradi njih ne bo več ustrezala nobenemu modelu iz preteklosti. Najnovejše, najažurnejše informacije so pogosto dosegljive vsakomur takoj in kjerkoli po svetu (Delors, 1996).

Novi mediji omogočajo enostaven, hiter in cenovno sprejemljiv dostop do informacij.

Sodobna družba s tem ponovno nudi vsem ljudem enake možnosti uživati sadove in jih ustvarjati, tudi v tem trenutku še neizobraženim, nezaposlenim, socialno šibkim, invalidom, manjšinam in drugim skupinam. Seveda pa je po-

trebno najprej zagotoviti za njihov razvoj in vključevanje enostaven in cenovno primeren dostop do znanj in veščin. Klasični množični mediji, med katere štejemo tisk, radio, televizijo, knjižno založništvo, filmsko in glasbeno industrijo (Škerlep, 1998), se radikalno razlikujejo od novih množičnih medijev, med katere sodita internet in svetovni splet. Slednji bodo v prihodnjih desetletjih v našem življenju imeli še večjo vlogo, kot jo imata danes telefon in televizija (glej Škerlep, 1998, str. 52).

INTERNET IN NJEGOVA VLOGA PRI ŠTUDIJI NA DALJAVO

Govori se o novem mediju, ki je popolnoma spremenil način komuniciranja, uporabo in sprejemanje informacij. Uporaba interneta je na pomemben način spremenila in ustvarila nove oblike delovanja in interakcij ter hkrati spremenila način odziva posameznikov v družbenem okolju. Že sama beseda internet naznanja, da je to ogromen sistem, ki povezuje med seboj некоč izolirane posameznike. Internet je omogočil povsem edinstveno interakcijo. Internet namreč nudi višjo stopnjo

izbiranja načina komuniciranja in tudi obravnavanih tem (Škerlep, 1998). Prednost interneta kot decentraliziranega komunikacijskega sistema se kaže v tem, da predstavlja bolj razvit, dopolnjen in popoln sistem kot klasični mediji. Omogoča zelo zanimiv, uporaben in predvsem nov način sprejemanja in posredovanja informacij. Tisto, kar je novega na novih medijih, lahko demonstriramo na primeru interneta, ki predstavlja najaktualnejši in najbolj razširjen medij. Internet vpliva na definicijo in strukturiranje znanja. Ne posreduje zgolj informacij in ne služi izključno komunikaciji – je medij posredovanja znanja in diskurza, sprejemnik je potencialni in dejanski producent, saj sam prispeva k nastajanju znanja (Wolf, Peuke, 2003). Izgleda torej, da lahko novi mediji prav s to svojo novo kvaliteto (možnost širokega konstruiranja znanja) podpirajo redefinicijo udeleženca v izobraževalnem procesu.

Z razvojem računalniških omrežij in interneta so elektronske oblike učnega gradiva postale pomembnejše, saj postaja študij na daljavo zanimiva oblika izobraževanja. Novi mediji danes omogočajo enostavno objavljanje in prenos gradiv do uporabnika, hkrati zagotavljajo tudi odprto učenje. Toda nova tehnologija, ki nastaja, nemalokrat vnaša nove težave, ki nastajajo zaradi narave samega medija. V temelju je vsak sistem izobraževanja zelo konzervativen, zato je postopek za vpeljavo novih medijev v učni proces počasnejši.

Zadržki na temo študija na daljavo se običajno sklicujejo na dve komponenti učenja: tehnično (neenakovrednost študentov pri uporabi informacijsko-komunikacijske tehnologije, nepoznavanje, tehnične nezmožnosti) in emotivno (frustracije, strah, demotiviranost, izolacija, izgubljenost). Vendar kritike študija na daljavo kot uspešnejše variante v primerjavi s klasičnim učenjem priznavajo prvega potenciala za uspešno in učinkovito učenje in pogosto uporabljenimi besedami: novim me-

*Z novimi mediji
vstopa človeštvo v
stoletje univerzalne
komunikacije.*

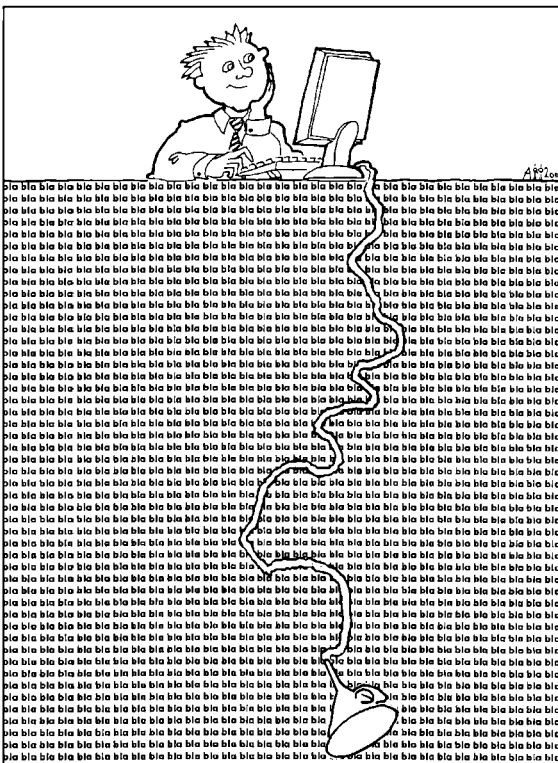
dijem se prehitro pripisuje kvalitativni učinek, ki se doseže šele v resnično dobro urejenem učnem kontekstu – torej na podlagi dobro premišljenih medijsko pedagoških konceptov (Wolf, Peuke, 2003).

Eden od najpomembnejših elementov za uspešnost študija na daljavo je med drugim usposobljenost udeležencev izobraževanja za uporabo določenega medija. Večinoma je potrebno predhodno organizirati usposabljanje tutorjev in študentov za uporabo tehnično zahtevnejših medijev (npr. videokonference, uporaba računalnika, interneta in elektronskega učbenika). Posebej je potrebno biti pazljiv pri tistih skupinah študentov, ki nimajo izkušenj pri uporabi določenega medija, in pri tistih, ki so manj samostojni pri učenju. Pri študiju na daljavo na osnovnošolski ravni bi bilo potrebno razmisliti o usposobljenosti posameznih staršev za uporabo določenega novega medija, še posebej, ko se pričakuje, da se bodo učenci s pomočjo določenega novega medija učili v domačem okolju.

Z internetom se ne spremeni samo način komuniciranja, temveč tudi kulturni in družbeni vzorci, posameznik dobi priložnost, da sam postane ustvarjalec medijskih vsebin. Posamezniki, ki so vključeni v takšno vrsto komuniciranja, so individualizirani, fleksibilni in neodvisni. V nadaljevanju bomo v ponazoritev, kako vserazsežen in vseobsegajoč je lahko študij na daljavo, primer odprte univerze v Avstraliji.

RAZSEŽNOST ŠTUDIJA NA DALJAVO V AVSTRALIJ – OPEN UNIVERSITIES AUSTRALIA

Družabnik in lastnik Open Universities Australia je združenje sedmih avstralskih univerz: Curtin University of Technology, Griffith University, Macquarie University, Monash University, RMIT University, Swinburne University of Technology and the University of South Australia. Študij na daljavo

na tej ustanovi je pomagalo sooblikovati 18 visokošolskih oskrbovalcev. Enote, ki se jih lahko posameznik uči, in sposobnosti, ki jih doseže, so izdane s strani lastnikov in oskrbovalcev ter so identične tistim, ki so dodeljene univerzitetnim študentom na posameznih fakultetah. Edina razlika je v tem, da se posameznik prilagaja svojemu tempu, uči se takrat in tam, kjer njemu ustreza. Open Universities Australia oskrbuje študente z informacijami o študiju na splošno, o tem, katero smer študija je mogoče študirati, nudi nasvete, podporo pri študiju in pomoč pri samem vpisu. Partnerske univerze in akademije zagotavljajo študijsko gradivo in akademsko podporo, spremljajo

posameznikov napredek ter posledično posameznike čim boljše usposabljaajo. V nasprotju s tradicionalnim študijem prostor pri študiju na daljavo ni omejen. Omogočen je skozi celo leto in za vstop na določeno smer ni vnaprej določenih zahtev, ni potrebnih določenih točk ali kakšnih drugih pogojev za vpis. Študij na

Univerza omogoči študentu izbiro nadzornika pri pisnem izpitu.

Open Universities Australia omogoča več fleksibilnosti kot tradicionalni študij. Začetek študija je možen štirikrat na leto, zato je to izredno primeren oblika študija, ki ga lahko posameznik enostavno vključi v svoj stil življenja. Open Universities Australia je začela svoje življenje kot projekt, sklad splošne blaginje, ki se je imenoval TV Open Learning v letu 1991, leta 1992 pa se je preimenoval v Open Learning Australia. Študijski material je bil dostavljen v tiskani obliki, s podporo televizijskega programa ABC. Od tega leta dalje se je začelo številu študijskih programov in usposobljenosti povečevati – sedaj vključuje, kot je bilo že zgoraj omenjeno, sedem univerz, in prejema veliko odobravajočih pogledov s strani različnih industrijskih oskrbovalcev. V letu 2004 se je Open Learning Australia preimenovala v Open Universities Australia, saj to več pove o tem, kaj Open Universities Australia nudi. Študij na Open Universities Australia odstranja mnoge ovire, ki jih sicer prinaša univerzitetno izobraževanje, kot so razdalja, čas, starost, kvalifikacije in stroški. Zato se tudi imenuje Open to you. Pri vpisu na študij ni nobenih starostnih omejitev in tudi ne sprejemnih izpitov, še vedno pa je od vsakega posameznika posebej odvisna njegova uspešnost pri študiju.

ŠTUDIJSKO GRADIVO

Študijsko gradivo je lahko natisnjeno v obliki učbenika, lahko je objavljeno na spletnih straneh, dosegljivo na prenosnih medijih, kot je

CD, ali pa gre za kombinacijo naštetih metod. Vsaka univerza pripravi študijski material za določene smeri študija. Študijsko gradivo je na splet dostavljeno s pomočjo tako imenovanega »Learning Management System« (LMS). To pomeni, da študentu ni potrebno biti na spletu istočasno kot drugim študentom, a lahko vseeno pošilja komentarje in izraža svoje mnenje, in to takrat, ko njemu to ustreza. Ta asinhrona diskusija je podobna uporabi elektronske pošte. Vsi viri, ki so dosegljivi na internetu, so tako strukturirani, da uporabnik ne potrebuje najboljših in izredno hitre zveze z internetom. Dejstvo pa je, da boljša in hitrejša zveza pomeni hitrejšo delovanje, kar je zelo priročno pri času, ki je potreben, da se določena datoteka shrani na disk ali kateri drug medij.

Že v študijskem gradivu je za vsak predmet posebej zapisano, na kakšen način se opravlja izpit pri določenem predmetu in kako poteka nadzor pisanja. Največkrat je tako, da se izpit opravlja v bližini študentovega doma in ne neposredno na univerzi. Nekatere univerze, kot npr. Monash University, so določile lokacije, datume in čas, ko je potrebno biti prisoten, z dovoljenimi omejenimi izjemami. V splošnem univerze, ki pripravljajo določene ukrepe, študentu ne dovolijo določati lastnega nadzora pri izpitu. Ostale univerze omogočajo študentu lasten dogovor o nadzoru pri izpitu. To pomeni, da se študent lahko sam dogovori in izbere osebo, ki bo nadzorovala potek pisanja njegovega izpita. To je lahko katerakoli oseba, ki s študentom ni povezana prek krvnega sorodstva ali poroke, ki ima določen vpliv v družbi, je široko spoštovana v družbi in lahko zagotovi, da bo izpit potekal v okviru določenega univerzitetnega protokola. Primeri takšnih ljudi so odvetniki, knjigovodje, knjižničarji, pravni zastopniki, ministri, predavatelji, izredni profesorji, docenti, zdravniki, administratorji ipd. Kadar se študent sam dogovarja, kdo bo njegov nadzornik pri izpitu, je izrednega pomena, da ni

ta oseba v nikakršnem sorodstvu s študentom, to ne sme biti šef, nekdo od podrejenih ali sodelavec na splošno. Nadzornik ne sme imeti nobenih želja in potreb po tem, da bi si želel čim bolj rezultat izpita, ki ga opravlja študent. Nadzornik ne sme dati študentu nobenega dodatnega časa pri pisanju in nobenih dodatnih navodil. V primeru kršenja tega pravila, je študentov izdelek razveljavljen.

Dobra je, da študent naveže kontakt s svojim potencialnim nadzornikom čimprej v študijskem letu, v katerem želi opravljati izpit. Cena za nadzor se giblje od 40 do 80 dolarjev. Študent izve za ceno direktno pri določenem nadzorniku. Najpomembnejša stvar pri tem je, da si študent najde nadzornika čimprej, že kar v začetku študijskega leta. Potem je potrebno izpolniti poseben obrazec, kamor se vpišejo vsi podatki o izbranem nadzorniku, med drugim tudi njegova zaposlitev in status. Ta obrazec se čimprej pošlje neposredno na univerzo, ki preveri primernost te osebe za opravljanje dela nadzornika.

Tudi knjižnice so zelo pomemben del študija. V študentskem gradivu so zapisani priporočljivi učbeniki, časopisni članki in elektronski naslovi. Mnogi izmed teh virov pa niso dostopni v lokalnih knjižnicah. Pri večini študijskih programov je omogočen dostop do knjižničnih katalogov univerzitetnih knjižnic. Internetni dostop do zaloge knjig posameznih knjižnic je izredno primeren. Študent lahko išče po knjižničnih katalogih in po drugih obširnih bazah 24 ur na dan, sedem dni v tednu. Strošek te storitve je vključen v šolnino. Poleg virov, ki so zapisani v študijskem gradivu, je Open Universities Australia za bolj ambiciozne in radovedne študente, ki želijo dostop še do ostalih akademskih virov, sklenila partnerstvo z južnoavstralsko knjižnico na daljavo, ki zagotavlja knjižnične storitve študentom kjerkoli v Avstraliji. Študijski material iz te knjižnice je mogoče naročiti na brezplačni telefonski številki, po faksu ali po internetu. Vse gradivo je dostavljeno z avstralsko le-

Uspešno izvajanje študija na daljavo zahteva od študentov nove oblike pismenosti in nove sposobnosti učenja, hkrati pa jih tudi razvija. Načrtovanje študijskih aktivnosti, izbira ustreznih metod dela, komunikacija s tutorjem, svetovanje študentom, stalno spremljanje njihovega dela in napredovanja so ključnega pomena pri motiviranju študentov in doseganju ciljev programa.

talsko ekspresno pošto, zato je lahko študent prepričan o hitri dostavi.

ZAKLJUČEK

Danes, ko smo na prehodu iz družbe dela v družbo znanja, bi bilo naravno želeli si, da bi se učili vsi in da bi znanje imeli vsi. Konstantno učenje je ključnega pomena za današnjo družbo, v kateri se znanost, tehnika in tehnologija zelo hitro razvijajo. Prepričana sem, da je znanje ključni dejavnik za doseganje kakršnegakoli uspeha. Posameznik s celo vrsto znanj in veščin je konkurenčen ter iskan kader na trgu delovne sile. Je nosilec blaginje družbe in ustvarjalec prihodnosti. Življenje od nas zahteva ogromno znanja, ki mu še zdaleč ni videti konca, obenem pa nam ponuja veliko zabave in veselja. Na žalost vsega naenkrat ne moremo imeti, saj je dan še vedno mamejen s 24-imi urami in hkrati ne moremo biti na dveh mestih, kljub še tako velikemu napredku znanosti. In ravno tu bi se dalo študij na daljavo izkoristiti. Potovali bi med šolskim letom, snov pa bi enostavno ob zabavi nadomestili s pomočjo interneta in ustreznih gradiv, ki podpirajo študij na daljavo.

Problem se pojavlja pri neaktivnih študentih, ki niso večji sprotnega opravljanja študijskih aktivnosti. Če se pojavljajo dobre lastnosti določenega pojavnosti, jim na drugi strani sledijo tudi slabosti. In nič drugače ni s študijem na daljavo. Kot rečeno, študij na daljavo odraža bipolarnost, saj ni pisan na kožo vsakomur. Vsaka izobraževalna praksa se posebej, torej je odvisna od vsake osebe posebej. Preden se posameznik odloči za določen način izobra-

ževanja, je pomembno, da si določi cilj, ki je osmišljen. Od tega, kako hitro posamezna izobraževalna praksa pripelje posameznika do izbranega cilja, je pogosto odvisen njen izbor. Pomembno je, da ima oseba, ki se odloči podati na pot določene izobraževalne prakse, pred seboj jasno zastavljen cilj, določiti si mora smisel in smoter njegovega dosega.

LITERATURA

Cergol, S. (2003). Participacija, komunikacija in kolaboracija v e-izobraževanju – ali novi mediji omogočajo optimalno in potencialno učinkovito učenje? Zbornik strokovne konference eizobraževanje doživeti in izpeljati. Maribor, Slovenija, 3. in 4. november 2003, str. 107–118.

Delors, J. (idr.) (1996). Učenje – skriti zaklad: poročilo Mednarodne komisije o izobraževanju za enaindvajseto stoletje, pripravljeno za Unesco. Ministrstvo za šolstvo in šport, Ljubljana.

Keegan, D. (1996). Foundations of Distance Education. 3. izdaja. London and New York: Routledge Education.

Stare, M., Bučar, M. (ur.) (2005). Učinki informacijsko-komunikacijskih tehnologij. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Škerlep, A. (1998). Model računalniško posredovane komunikacije: tehnološka matrica in praktična raba v družbenem kontekstu. V Vehovar (ur.) Internet v Sloveniji, projekt RIS »96–98«. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede., Str. 24–53.

Wolf, G., in Peuke, R. (2003). Mehr Partizipation durch neue Medien. Bielefeld: Bertelsmann Verlag.